

MENIACA SA DEMOGRAFIA UŽ TERAZ ZVYŠUJE SCHODOK VEREJNÝCH FINANCIÍ

Príspevky ekonomicky aktívnych ľudí do verejného rozpočtu vlani nepokryli výdavky na deti a seniorov. Podľa prepočtov ISA takto vznikol deficit 1,7 miliardy eur. Ten sa časom bude zvyšovať.

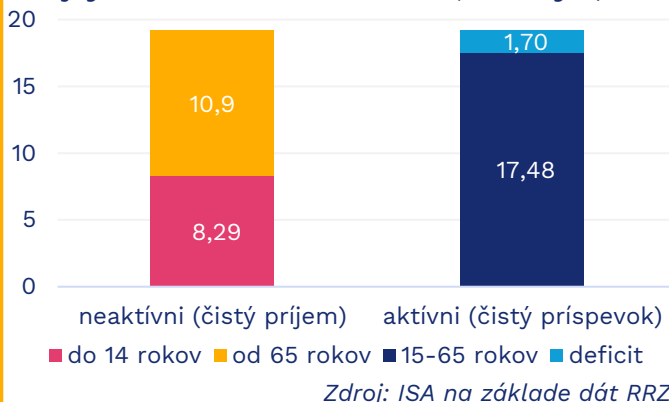
- Čistými prispievateľmi do verejných financií sú najmä ľudia v aktívnom veku (15-64 rokov). Podľa Rady pre rozpočtovú zodpovednosť (RRZ) bol v roku 2023 ich priemerný príspevok 4 900 eur za osobu, najmä cez dane a odvody. Hoci je počet prispievateľov oproti neaktívnemu obyvateľstvu takmer dvojnásobný, nestačí to (Graf 1).
- V roku 2023 bol priemer čistých verejných transferov a služieb jednému obyvateľovi v neaktívnom veku (deti a dôchodcovia) 10 400 eur. Na dieťa (0-14 rokov) išlo priemerne 9 500 eur, z toho najviac na vzdelávanie a rodinnú politiku. Na seniora (65+) išlo priemerne 11 100 eur, z toho najviac na penzie a zdravie.
- V roku 2018 sa pomer počtu „lacnejších“ detí a „drahších“ seniorov vyrovnal, následne pokračoval v poklese. Klesá aj pomer čistých prispievateľov k čistým poberateľom (Graf 2). Táto kombinácia vzniknutý deficit prehĺbi. Riešením je zmena verejných politík v oblasti daní a transferov, dovoz pracovnej sily alebo zvýšenie produktivity práce.

PODIEL DETÍ V ŠKÔLKACH MEDZIROČNE STÚPA, STÁLE BOL VŠAK DRUHÝ NAJNIŽŠÍ V EÚ

V roku 2022 bolo na Slovensku 79 % detí vo veku tri a viac rokov v škôlkach. Po Rumunsku (75 %) je to druhý najnižší podiel v EÚ. Priemer Únie bol 93 percent. Aj keď sa tento podiel zvyšuje, stále výrazne zaostávame za susedmi (Graf 3).

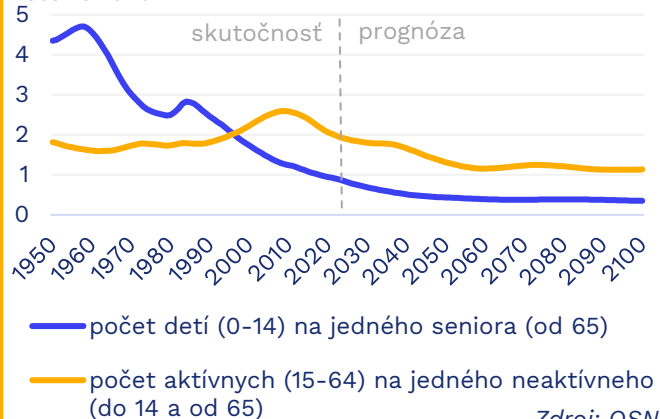
- V roku 2013 bol podiel detí v škôlkach nízky aj v Poľsku a Česku. Poľsko sa postupne dostalo na 92 % a Česko na 85 %. Najvyšší podiel detí v škôlkach bol predvlani vo Francúzsku (100 %), Belgicku (98 %) a Dánsku (97 %).
- Na Slovensku by mala stav zlepšiť reforma z plánu obnovy. Priniesla právny nárok na miesto v škôlke pre štvorročné deti od septembra 2024 a trojročné od septembra 2025. V pláne je tiež vybudovať vyše 9-tisíc miest v škôlkach, ktoré doteraz chýbali.
- Miesta chýbajú aj pre deti do troch rokov. Podiel detí v jasliach je na Slovensku najnižší v EÚ (1 %). Najvyšší je v Holandsku (73 %) či Dánsku (70 %). Priemer EÚ je 38 %.
- Vyšší podiel detí v škôlkach by mal uľahčiť zamestnávanie matiek, tento vzťah však nie je jednoznačný. Na Slovensku bola v roku 2021 zamestnanosť žien s dieťaťom vo veku 3-5 rokov 77,4 %, čo bolo viac ako v Taliansku, Írsku či Belgicku, kde je viac detí v škôlkach (Graf 4).

Graf 1: Príspevky/príjmy vekových skupín do/z verejných financií SR v roku 2023 (miliardy €)

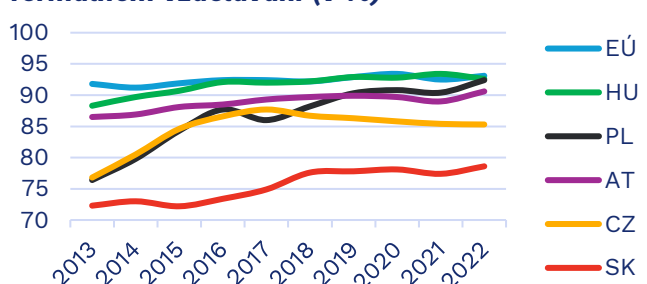
Zdroj: ISA na základe dát RRZ

Graf 2: Vývoj pomerov vekových skupín na Slovensku

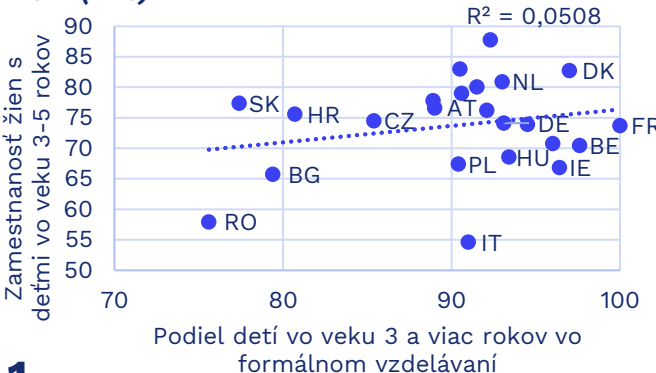

Zdroj: OSN

Graf 3: Podiel detí vo veku 3 a viac rokov vo formálnom vzdelávaní (v %)

Graf 4: Vzťah zamestnanosti žien s deťmi vo veku 3-5 rokov a podielu detí v škôlkach v roku 2021 (v %)

Zdroj: Eurostat, OECD

ZVÝŠENÉ RIZIKO SMRTI Z TEPLA HROZÍ JUHU EURÓPY A FRANCÚZSKU

Rok 2023 bol podľa Medzinárodnej meteorologickej organizácie najteplejším v histórii meraní. Podľa časopisu Nature v Európe extrémne teplo najviac pocítili juhovýchodné štáty s trojciferným počtom úmrtí na milión obyvateľov (Grécko 393, Bulharsko 229). Na Slovensku to bolo 45 ľudí, v Česku 34, v Maďarsku 29 a v Poľsku 16.

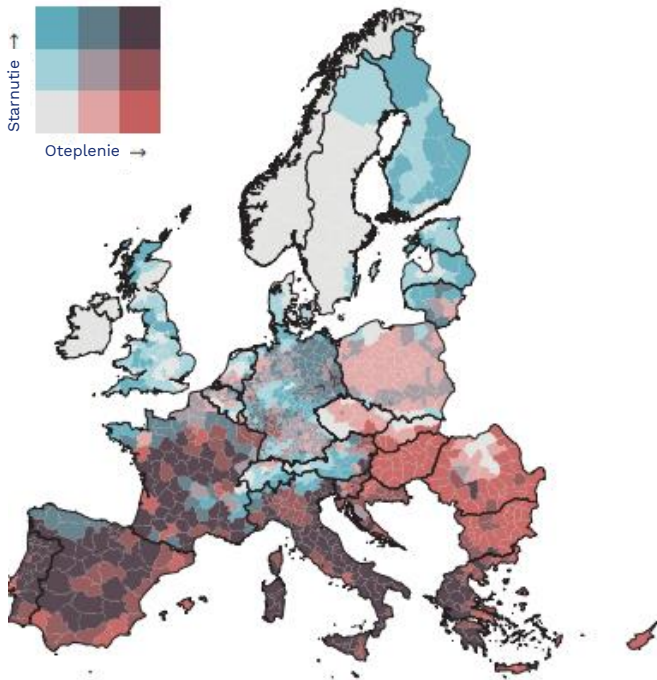
- Počet úmrtí z tepla sa bude odvíjať od úrovne oteplenia a štruktúry obyvateľstva. Najviac ohrozený je juh Európy a Francúzsko. Štáty na východe pocítia otepľovanie, ale riziko úmrtia bude zmiernené poklesom celkovej úmrtnosti (Lancet) - Mapa 1.
- Úmrtie spojené s teplom nastáva, keď extrémne vysoká teplota buď spôsobí smrť, alebo k nej výrazne prispeje. Extrémne horúčavy zhoršujú priebeh srdcovo-cievnych ochorení, najčastejšej príčiny úmrtia v roku 2021 na Slovensku (Svetová zdravotnícka organizácia, WHO).
- Bez prijatia klimatických opatrení by podľa štúdie Slovenského hydrometeorologického ústavu (SHMÚ) z roku 2011 klesol HDP Slovenska kumulatívne o 14-28 miliárd eur do roku 2050 (0,4-0,7% ročného HDP). Ohrozených môže byť 290-tisíc pracovných miest.
- Celkové náklady na adaptačné opatrenia budú v rokoch 2011-2050 podľa uvedenej štúdie 19-36 miliárd eur. Môžeme sa tak vyhnúť škodám za 47-71 miliárd eur. Tie zahŕňajú skoršie úmrtia kvôli teplu, nižšiu produktivitu práce počas horúcich vln či vyššie výdavky v zdravotníctve.

SLOVENSKO MÁ NÍZKU MIERU VOĽNÝCH PRACOVNÝCH MIEST AJ NEZAMESTNANOSTI

Slovensko patrí medzi štáty s nízkou mierou voľných pracovných miest (1,2 % v 2Q 2024) aj nezamestnanosti (5,4 % v 2Q 2024). Vypovedá to o efektívnom trhu práce, na ktorom si väčšina ľudí dokáže nájsť prácu a firmy sú schopné obsadiť voľné miesta.

- Rizikom je, že sa podniky nebudú rozširovať a vytvárať nové pracovné miesta. To môže brzdiť investície do inovácií a zlepšovania produktivity, čo bráni dlhodobému hospodárskemu rastu. V regióne je na tom podobne Poľsko a Maďarsko.
- O dobrej kondícii ekonomiky svedčí vyššia miera voľných pracovných miest a nižšia nezamestnanosť. Taká je situácia napríklad v Česku či Rakúsku. Naopak, v Španielsku je vysoká nezamestnanosť a malá ponuka voľných pracovných miest (Graf 5).
- Miera voľných pracovných miest sa na Slovensku medziročne zvýšila z 1,0 % na 1,2 % a nezamestnanosť klesla z 5,9 % na 5,4 %. V celej EÚ miera voľných miest klesla z 2,9 % na 2,4 %, nezamestnanosť zostala bez zmeny na úrovni 6 %.

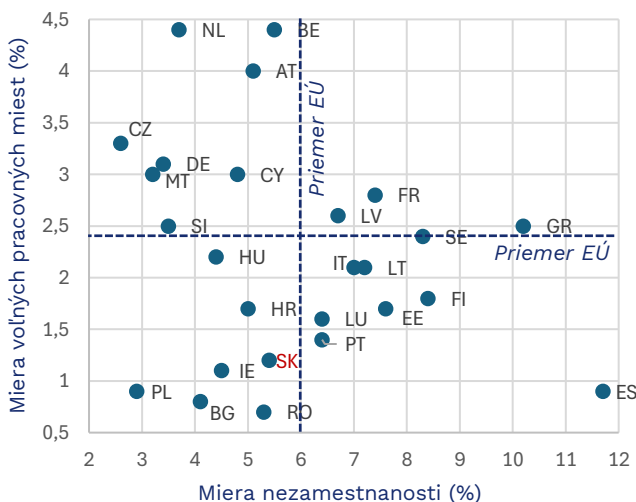
Mapa 1: Rizikovosť oblastí v Európe podľa úmrtnosti spojenej s teplom v roku 2050 (+2 °C)*

*Poznámka: Zohľadňuje zmeny priemerných regionálnych letných teplôt a podiel obyvateľstva nad 85 rokov; ide o globálne oteplenie o 2 °C oproti predindustriálnej dobe.

Zdroj: Lancet

Graf 5: Závislosť miery voľných pracovných miest a nezamestnanosti štátov EÚ (%)

Poznámka:

Miera voľných pracovných miest je pomer počtu voľných pracovných miest voči celkovému počtu pracovných miest.

Miera nezamestnanosti predstavuje percento ľudí z pracovnej sily, ktorí sú nezamestnaní.

Zdroj: Eurostat